

Nemáte oheň?

*„Jak známo působí tabák škodlivě na žaludek, kazí trávení a proto i nasycení a silení těla...
...i většina nemocí plicních a zkaženého dýchacího ústrojí pochází také z příliš časného a
hojného kouření tabáku. ...Zlých příkladů tady jest bohužel mnoho;
kouří nyní učitel, kouří již i mladší duchovní ano kouří i lékař, ba
kouří již i školák se slabikářem na cestě do školy...“*

Jen archaický sloh napovídá, že tato filipika proti kouření je staršího data. Ve své době (2. pol. 19. st.) byla dosti osvícenou. Pochází z pera pozdějšího prvního ředitele německé průmyslové školy v Plzni Antonína Majera. Mimo jiné autor ve spisku Řemeslník český píše: „Vždyť jest známo, že jako pro nedostatek vzdělání školního Češi nebývají způsobilí ku pracím přesnějším a umělejšími (hle, zlaté ručičky? – poz. JG), rovněž tak nejsou způsobilí ku práci, kde vydatnější síly těla potřebí jest, poněvadž se síla z kouření, pití a chatrné stravy nerodí, tak že k tomuto účelu až do Čech přivolávají se musejí Italiani, Belgičané aj. j.“ Ale zpět ke kouření samotnému.

Odpudivý (pro mě) zvyk vdechovat kouř z hořícího tabáku byl ponejprv shledán u obyvatel předkolumbovské Ameriky. Pěstovali tabák k obřadním a léčebným (sic!) účelům a kouřili jej v dýmčích. Kolumbus přivezl do Evropy tabákové listy a semena, ale Evropané okusili tabák až v polovině 16. století, kdy jej popularizovali dobrodruzi, ale i diplomaté jako Francouz Jean Nicot (ano – nikotin!). Prvním úspěšným velkoobchodníkem s tabákem byl Angličan John Rolfe, který jej pěstoval ve Virginii. Americké kolonie brzy udělaly z tabáku úspěšný obchodní artikl; během dvou staletí význam a vývoz tabáku velmi vzrostl díky práci černých otroků. Tabák se nejprve kouřil v dýmčích, žvýkal nebo šňupal. Popularita cigaret, známých v hrubé podobě od 17. stol., vzrostla po americké občanské válce; po r. 1880 byl vynalezen i stroj pro jejich výrobu.

Podle amerického serveru se začaly objevovat články o škodlivosti kouření ve 20. století (leč Majerův spisek je podstatně starší) a v roce 1930 byla v Kolíně nad Rýnem statisticky prokázána souvislost mezi kouřením a rakovinou. V 50. letech začaly tabákové firmy propagovat „zdravější“ kouření cigaret s filtrem a měly velký obchodní úspěch...

Neméně úspěšně táhl světem i věrný společník kuřáků – zapalovač. I já, zapřisáhlý odpůrce kouření, znám grif amerických kovbojů, kdy jedním směrem odklopili o kalhoty víčko a druhým směrem o tutéž nohavici roztočili křesací kolečko, které škrtnutím o kamínek vyslalo jiskru směrem ke knotu nasáklému hořlavinou (obr. 2)... To ovšem nešlo s ledajakým zapalovačem, tímto efektem proslul Zippo. Příběh zapalovačů Zippo začíná v temnotě hospodářské krize na počátku 30. let 20. století. Jednoho letního večera tančil v Country Clubu v pennsylvánském Bradfordu i George G. Blaisdell (obr. 1), který v té době hledal cestu, jak vydělat peníze. Zatím nenarazil na nic slibného. V klubu si vyšel zakouřit na terasu a tady našel přítele, který se snažil zapálit cigaretu jednoduchým mosazným zapalovačem, který byl příliš humpolácký pro ruku dobře oblečeného gentlemana. Při pohledu na lačného kuřáka zápasícího s víčkem se Blaisdell dal do smíchu, ale zároveň si uvědomil, jak dobrým byznyssem by mohl být malý, odolný a spolehlivý zapalovač. Věta „It works!“ (pracuje), kterou dal Blaisdellův přítel najevo, že konečně pokořil vzpurnou pomůcku, přinesla Blaisdellovi konečný impuls.

Blaisdell si neprodleně zajistil v USA výhradní práva na rakouské zapalovače, pochromoval víčko, aby zdokonalil vzhled, a zvedl cenu na 1 dolar. Neprodal nic, zapalovače byly poruchové. Opustil rakouský vzor a začal vyvíjet nový model. Za 10 dolarů měsíčně si pronajal prostory a se třemi zaměstnanci se pustil do práce. Veškeré vybavení dílny bylo z druhé ruky, pájelo se pomocí elektrické plotýnky.

Prvotním Blaisdellovým cílem bylo, aby zapalovač byl malý, jednoduše obsluhovatelný a aby měl víčko spojené s tělem pomocí kloubu. Nový zapalovač měl být ovladatelný pouze jednou rukou. Kolem knotu umístil Blaisdell stínítko proti větru (prvek z rakouského modelu) a nazval svůj produkt Zippo. Pokud vám jméno připomíná zip, není to lichý dojem, zip (angl. zipper) byl tehdy novinkou a Blaisdellovi nové slovo hezky znělo... První Zippo (obr. 3) byl představen v roce 1932, maloobchodní cena byla 1,95 dolaru. Výborným marketingovým tahem byla celoživotní záruka, tato koncepce provází nezměněna značku Zippo dodnes. Blaisdell, „Mr. Zippo“, opravoval všechny druhy závad a zapalovače vracel do 48 hodin. Na obr. 4 jsou instrukce pro plnění.

Za 2. světové války „Mr. Zippo“ vyexpedoval na frontu tolik zapalovačů, kolik mohl. Vojáci měli zapalovač Zippo v oblibě, protože nebyl drahý a byl spolehlivý. Autentickým válečným zapalovačem byl ocelový Zippo s černým matným povrchem, protože výrobce musel řešit nedostatek mosazi. Nikdy nevzrostla popularita značky Zippo tak, jako za války (na obr. 5 je „čtyřhvězdičkový“ zapalovač gen. Douglase MacArthura). V 60. letech vyráběla firma zapalovače s logem NASA a motivem letů do vesmíru. Žádný zapalovač Zippo však do kosmu nevzlétl... Zippo ovšem věnoval astronautům, národním hrdinům, památkové kousky se speciálním designem. V roce 1982 byla u příležitosti 50. výročí vyrobena replika jednoho z prvních zapalovačů Zippo (design z r. 1937).

George Blaisdell, zvaný „Mr. Zippo“, se narodil 5. 6. 1895 a zemřel 3. 10. 1978. Svému podniku Zippo Manufacturing Comp. předsedal až do smrti. Jeho vzdělání bylo velmi neúplné, jako dítě nenáviděl školu a nechtěl tam chodit. Otec jej poslal na vojenskou akademii, kde vydržel jen dva roky. Jeho mottem ve vztahu k zapalovači Zippo bylo: „Pracuje, nebo jej zdarma opravíme“. Zapalovač Zippo, který má 22 částí, bylo možno v jednom dílu zahlédnout i v ruce Indiana Jonese...

Použito:

The Early History of Zippo. [online]. [cit. 2008-06-10]. Dostupné na WWW: <http://www.lightermall.com/history-of-zippo.htm>.

A brief history of Tobacco. [online]. [cit. 2008-06-10]. Dostupné na WWW: <http://inventors.about.com/od/tstartinventions/a/Tobacco.htm>.

MAJER, A. *Řemeslník český.* Praha, 1876.

Josef Gruber

Publikováno ve Zpravodaji SPŠ strojnické, Plzeň v červnu 2008.